

Щеглюк Б. П.

Організаційно-економічний механізм міжнародного трансферу військових технологій

Розглянуто способи міжнародного обміну технологіями, найпоширеніші шляхи та тенденції міжнародного трансферу військових технологій, проаналізовано взаємозв'язок структурних елементів організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу військових технологій.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, міжнародний ринок озброєння та військової техніки, військові технології, експортні перспективи, економічна доцільність експорту військових технологій.

Актуальність теми. В умовах існування тенденцій до збільшення потреб світового суспільства у технологічному обміні, перед міжнародним співтовариством постають задачі щодо розроблення ефективних механізмів забезпечення міждержавного трансферу технологій. Проте, враховуючи значну видову диференціацію великих технологій, міжнародний механізм передачі кожного виду технологій повинен не тільки відображати загальний порядок трансферу технологій, а й враховувати всі особливості їхнього функціонального призначення. Як показує практика, порядок міжнародного трансферу технологій не є статичним, а формується під впливом значної кількості факторів, що спричиняє певні складності при вивченні даного питання. В той же час, підприємства військово-промислового сектору вітчизняної економіки часто не враховують всі особливості організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу технологій, що суттєво знижує ефективність їхньої експортної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що питаннями функціонування організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу технологій займаються провідні вітчизняні вчені, серед яких: М. Дідківський [1], В. Бадрак [5], К. Рябов [8], А. Соколова [10] та інші. Проте, не зважаючи на значні наукові результати, вітчизняні вчені здебільшого зосереджують свою увагу на загальних принципах міжнародного технологічного обміну. У той же час, питання пов'язані із функціонуванням організаційно-економічного механізму трансферу розгрізних видів технологій (зокрема військових технологій) залишаються розглянутими не у достатній мірі.

Відсутність наукових досліджень вітчизняних вчених щодо структури організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу військових

технологій суттєво знижує ефективність діяльності влади щодо розроблення ефективного порядку експорту вітчизняних військових технологій. Внаслідок зазначеного, вітчизняна економіка щороку втрачає можливість щодо отримання значної суми експортних надходжень. В той же час, аналіз та поступове впровадження іноземного досвіду щодо функціонування організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу військових технологій сприятиме реалізації Україною свого потенціалу щодо експорту військових технологій. За таких умов, вивчення питань організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу військових технологій є актуальною темою наукового дослідження.

Метою статті є аналіз структури організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу військових технологій.

Виклад основного матеріалу. Розвиток міжнародного технологічного обміну зумовлений прискоренням науково-технічного прогресу. Розширення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт потребує значних фінансових витрат, дорогого устаткування, висококваліфікованих кадрів, що зумовлює суб'єктів економічних відносин бути все активнішими на міжнародному ринку технологій.

В той же час, більшість фахівців зазначає, що комерційні і некомерційні шляхи міжнародного трансферу технологій є двома основними видами міжнародного технологічного обміну [1].

Некомерційні шляхи трансферу технологій здійснюються у вигляді технологічного обміну в широкому його розумінні і реалізується при передачі науково-технічної інформації або в науково-технічному співробітництві. Некомерційний технологічний обмін здійснюється переважно за допомогою так званої інформаційної дифузії: науково-технічні публікації; проведення виставок, ярмарок, конференцій, симпозіумів, семінарів; міграції фахівців; створення центрів науково-технічної інформації, національних і міжнародних банків ліцензійних даних; організації технічного навчання в системі освіти і перепідготовки кадрів, тощо [1].

Об'єкти трансферу технологій, що передаються на некомерційній основі: знання і відомості науково-технічного, інформаційного і рекламно-технічного характеру; відомості загальнодоступного характеру; інформація про технології, що дає змогу викликати до них інтерес, але є недостатньою для їх комерційного використання; наукові відкриття, що розкривають нові теоретичні принципи науки, закономірності, властивості, тощо [1].

Трансфер технологій комерційними шляхами передбачає розгляд технології як специфічного товару, що підлягає продажу (обміну) на міжнародному ринку. При комерційному трансфері технологій покупець нової технології отримує в своє розпорядження науково-технічні розробки або створені виробничо-технологічні процеси. Використання таких розробок і процесів в якості елементів продуктивного капіталу дозволяє випускати товарну продукцію, що володіє підвищеною конкурентоспроможністю [2].

Підвищена конкурентоспроможність продукції, виробленої за допомогою нової технології, знаходиться в зворотній залежності від масштабів розповсюдження даної технології. Чим вище ступінь монополізації науково-технічного і виробничо-управлінського досвіду, тим сильніше позиції власника технології на товарному ринку. Таким чином, цілком зрозумілим є прагнення держав і окремих підприємств, що досягли високого технічного рівня, зберегти свою монополію на нові технології.

Науково-технічні знання можуть надаватися як послуги шляхом укладання угод на їх використання протягом певного терміну за конкретну винагороду, що суттєво відрізняє їх від звичайної торгівлі товарами [2].

У табл. 1 подані найпоширеніші некомерційні і комерційні шляхи передачі технологій [3].

Таблиця 1

Шляхи міжнародного трансферу технологій*

Некомерційні шляхи міжнародного трансферу технологій	Комерційні шляхи міжнародного трансферу технологій
військово-політичне шпигунство	утворення спільних підприємств
промислове (комерційне) шпигунство	міжнародна торгівля високотехнологічними товарами
зарубіжне патентування винаходів, корисних моделей, промислових зразків	придбання зарубіжних високотехнологічних підприємств у повну власність або придбання частини їх акцій
публікації про науково-технічні досягнення в наукових та інших журналах	консалтинг
виступи на міжнародних симпозиумах, конференціях, нарадах, семінарах тощо	будівництво за кордоном об'єктів «під ключ»
Виставки	продаж ліцензій

*Джерело: [3]

Основною характерною відмінністю зазначених шляхів міжнародного трансферу технологій є отримання, чи, відповідно, неотримання комерційної вигоди від зазначеного трансферу.

Слід зазначити, що за умов сьогодення трансфер військових технологій, як специфічний вид міжнародного трансферу технологій, на некомерційній основі практично не відбувається. Вищезазначене, в першу чергу, пояснюється особливим призначенням військових технологій, підвищеним рівнем контролю щодо трансферу технологій, потребами захисту

національної безпеки держави, яка володіє такою технологією.

В той же час, аналіз наукової літератури дозволяє виділити у військово-промисловому секторі міжнародної економіки підвищену увагу з боку ряду держав до військово-політичного та промислового (комерційного) шпигунства. Дані некомерційні шляхи трансферу технологій класифікуються фахівцями як незаконні [1] та становлять загрозу міжнародному військово-технологічному партнерству та збереженні міждержавного миру.

Слід зауважити, що враховуючи специфіку військового-промислового сектору світової економіки, міжнародний трансфер військових технологій найчастіше відбувається двома комерційними шляхами:

- укладання контракту щодо експорту технології у чистому вигляді (експорт ліценції)
- укладання контракту щодо експорту певної кількості готової продукції із подальшим налагодженням виробництва та, власне, виробництвом певної такої продукції на території держави імпортера із подальшою передачею технологічної документації.

У той же час, враховуючи постійно високий рівень попиту на військові технології стає очевидним, що у разі відсутності чітких механізмів реалізації потенціалу держави щодо експорту військових технологій комерційними шляхами, виникає загроза підвищенню обсягів незаконного трансферу військових технологій.

Відповідно до положень економічної теорії, дослідження функціонування механізму економічних відносин слід здійснювати у нерозривному зв'язку із аналізом основних тенденцій розвитку таких відносин. Як показує практика, існуючий механізм економічних відносин з одного боку є результатом особливостей формування попиту та пропозиції ринкових відносин, а з іншого боку він здійснює вплив на розвиток міжнародного ринку (ОВТ). Аналіз структури експорту провідних держав показує, що на міжнародному ринку ОВТ експортним товаром замість готової продукції, все частіше виступає саме технологія виготовлення цієї продукції. На сьогоднішній день основними експортерами військових технологій є Росія та США, що зумовлено низькою історичних, політичних та економічних факторів. Для більш глибокого усвідомлення механізму міжнародного експорту військових технологій необхідно провести дослідження особливостей розвитку міжнародних відносин щодо експорту військових технологій з використанням історичного та причинно-наслідкового методу дослідження.

Проаналізувавши фахову літературу [4, 5], ми виділили три етапи розвитку міжнародних відносин щодо експорту військових технологій:

Перший етап (1945–1978 рр.). Характерною особливістю даного етапу було те, що протягом нього експорт військових технологій був позбавлений прямої комерційної вигоди і здійснювався виключно до

держав, що були політично прихильними до держави-експортера. Так, наприклад, США приймали безпосередню участь у створенні великобританського атомного підводного флоту. В той же час, Радянський Союз передав технології виготовлення авіаційної техніки, балістичних ракет, допоміг налагодити виробництво авіаційних бомб та бронетанкової техніки Китайській Народній Республіці. Протягом даного періоду експорт військових технологій здійснювався без проведення маркетингових досліджень та визначення економічної доцільності таких міжнародних відносин. Основним завданням експорту було нарощування військової могутності політично-прихильної держави. За таких умов, єдиного механізму міжнародного трансферу технологій не існувало.

Другий етап (1978–1991 рр.). Важлива особливість даного етапу полягає в усвідомленні основними потенційними експортерами військових технологій перспектив міжнародно-військового співробітництва щодо експорту військових технологій та пошук ними можливих шляхів реалізації власних військових технологій. Протягом даного етапу відбувалися перші спроби експорту військових технологій на комерційній основі. Наприклад, уповноважені американські та китайські представники вели переговори щодо постачання 200 американських військових літаків із подальшим налагодженням їх виробництва безпосередньо на території Китаю. Проте, оскільки політична ситуація у світі залишалася досить напруженою, до розпаду Радянського Союзу наміри деяких держав щодо експорту військових технологій на комерційній основі фактично так і не здійснилися. В той же час, протягом даного періоду відбувся розвиток окремих елементів (проведення маркетингового дослідження, створення баз існуючої військових технологій) сучасного механізму міжнародного трансферу військових технологій.

Третій етап (з 1991 р. і до сьогоднішнього часу). Даний етап розпочався одразу після розпаду Радянського Союзу і характеризується переважанням економічних чинників над політичними при здійсненні аналізу доцільності експорту військових технологій. Протягом даного періоду відбувся розвиток основних елементів сучасного механізму міжнародного експорту військових технологій. Більшість експертів схиляється до думки, що саме Російська Федерація першою у світі почала здійснювати комерційний експорт військових технологій. Слід зазначити, що експорт російських військових технологій здійснювався в період трансформації економіки Росії. За таких умов влада даної держави не зуміла організувати ефективну систему контролю за передачею військових технологій іноземним державам (в першу чергу Китаю), тому експорт військових технологій часто здійснювався за схемами тіньової економіки. Так, у перші роки після розпаду

Радянського Союзу Росія продала Китаю ряд військових технологій, серед яких технологія виробництва СУ-27, зенітно-ракетних і артилерійських систем, реактивних систем залпового вогню, радіолокаційних станцій, підводних човнів, та інші. Окрім того, Росія налагодила постачання військових технологій до Індії та деяких інших держав [4].

Науковці зазначають, що саме готовність Російської Федерації здійснювати експорт не тільки готової військової продукції, а й технологій її виробництва, призвела до активної діяльності суб'єктів міжнародного ринку ОВТ щодо експорту власних військових технологій [4]. Характерною особливістю даного етапу є розгляд військових технологій провідними державами-учасниками міжнародного ринку ОВТ як специфічного товару, експорт якого може спричинити суттєвий позитивний вплив економічний та науково-технічний розвиток держави.

Слід зазначити, що уже в середині 90-х років минулого століття річні обсяги експорту військових технологій таких держав як Франція, Італія та Іспанія становили від 200 млн. до 1,5 млрд. дол. США. Слід звернути увагу на те, що дві останні держави за обсягами експорту товарів військового призначення та подвійного використання поступаються Україні [5].

Зауважимо, що протягом двох перших етапів розвитку міжнародних відносин щодо експорту військових технологій український військово-промисловий комплекс був важливою складовою військово-промислового комплексу СРСР. Тому, вітчизняні підприємства військово-промислового сектору економіки, хоч і безпосередньо не були самостійними учасниками міжнародного експорту військових технологій все ж набули певного досвіду щодо міжнародно-військового співробітництва у даній сфері. В той же час, після розпаду Радянського Союзу вітчизняні підприємства військово-промислової сфери уклали низку успішних контрактів щодо експорту військових технологій, що, у багатьох випадках, дозволило їм уникнути банкрутства.

Проведене нами дослідження показує, що на міжнародному ринку ОВТ після розпаду Радянського Союзу виникла та продовжує існує тенденція щодо збільшення обсягу експорту військових технологій. Фахівці відзначають, що в окремих державах частка ліцензійної торгівлі, пов'язаної з постачаннями замовнику технологій військового, спеціального та подвійного призначення становить основу міжнародного військового співробітництва.

На сьогоднішній день провідними державами-експортерами військових технологій є Російська Федерація, США, Ізраїль, Франція та Італія. У той же час, провідними державами-імпортерами залишаються Китай та Індія. Окрім того, фахівці відзначають, що активність країн

Тихоокеанського регіону щодо імпорту військових технологій протягом кількох останніх років помітно зросла. В той же час, збільшення обсягу експорту військових технологій відбувається в умовах існування тенденції щодо збільшення обсягів міжнародного трансферу технологій загалом.

Експерти зазначають, що сучасна міжнародна економічна кон'юнктура, не тільки позитивно впливає на поступовий розвиток відносин держав щодо трансферу технологій, у тому числі і військових технологій, а й визнає їх як важливу передумову міжнародного економічного співробітництва у майбутньому. Так, наприклад, протягом останніх двадцяти років минулого століття США постійно вводили антидемпінгові заходи щодо китайських товарів і, в той же час, здійснювали постійний контроль над експортом високотехнологічної американської продукції до Китаю. Проте, оскільки подальший розвиток Китаю не можливий без застосування передових технологій, китайська влада дедалі частіше заявляє про наміри співпраці із США з приводу експорту високотехнологічних американських товарів та, власне, технологій виробництва даних товарів. Зважаючи на постійно зростаючу міждержавну конкуренцію у зазначеному сегменті світової економіки, США вимушені виконувати вимоги китайської сторони, оскільки в протилежному випадку обсяг американського експорту до Китаю суттєво скоротиться [6].

Зростання ролі експорту технологій є особливо помітним на міжнародному ринку ОВТ. На думку експертів, у посиленні зазначеної тенденції значну роль відіграв тендер MMRCА, який тривав у період 2005–2012 рр. та організовувався Індією для придбання 126 винищувачів на загальну вартість понад 10 млрд. дол. США. У тендері брали участь провідні виробники авіаційної та авіакосмічної техніки, серед яких концерни Boeing (США), Lockheed Martin (США), EADS (Європа), Rafale (Франція), Gripen (Швеція). Російський оборонно-промисловий комплекс був представлений винищувачем Міг-35. Локалізація виробництва основної частини винищувачів (108 із 126) на території Індії була однією із основних вимог даного тендеру. Російські представники, які уже раніше здійснювали експорт військових технологій до Індії, одразу після початку тендеру заявили про готовність виконати вищезазначену умову. За таких обставин інші учасники тендеру теж вимушені теж були прийняти тендерні умови індійської сторони. Характерно, що під час подання тендерних пропозицій, американський концерн Boeing, який раніше був принциповим противником передачі технологій виробництва своєї продукції і неодноразово відмовлявся від контрактів на постачання авіаційної техніки із подальшою передачею технологій, вперше за історію свого існування погодився на передачу стороні замовника технологій

виробництва власної продукції [7]. Проте, навіть не зважаючи на цю обставину, у січні 2012 переможцем тендеру MMRCA року був оголошений французький концерн Rafale [8]. На даний час сторони ведуть переговори щодо порядку виконання своїх зобов'язань. Вищенаведений приклад є характерним проявом сучасних тенденцій розвитку відносно на міжнародному ринку ОВТ. На думку фахівців, протягом найближчих років передача технологій виробництва буде однією із умов проведення більшості аналогічних тендерів, а щорічний обсяг експорту військових технологій буде постійно зростати.

Таким чином, експерти відзначають тенденцію щодо зростання попиту зі сторони ряду держав на придбання військових технологій із подальшим розгортанням високотехнологічного виробництва товарів військового призначення та подвійного використання на власній території. Вищезазначене, у свою чергу, призвело до розбудови основними державами-експортерами міжнародного ринку ОВТ власних систем трансферу військових технологій як інноваційного напрямку розвитку економіки. Так, наприклад, під час наукової конференції «Росія - XXI століття» зазначалося, що Російська Федерація за рахунок експорту технологій (у тому числі військових технологій) протягом найближчих років може в перспективі отримати близько 165 млрд. дол. США. Хоч при цьому й було зазначено, що лише 5-7% російських підприємств спроможні нині займатися інноваційною діяльністю [9]. Слід також зазначити, що на нинішньому етапі функціонування міжнародного ринку ОВТ переважна кількість держав-імпортерів висуває вимоги не тільки щодо необхідності передачі їм технологій виробництва, а й кредитування даного виробництва на її території. Так, саме через наявність таких вимог Україна не брала участі у низці перспективних тендерів, як наприклад, тендері, що проводила Південна Африканська Республіка з метою забезпечення різними видами озброєнь та військових технологій своєї армії [9].

Таким чином, проаналізувавши досвід іноземних держав щодо міжнародного трансферу військових технологій, можемо зазначити, про наявність стійкої тенденції до збільшення його щорічних обсягів та зростання впливу на розвиток міжнародного ринку ОВТ. На думку експертів, роль експорту військових технологій протягом найближчих років буде поступово зростати, що, у випадку розроблення ефективного організаційно-економічного механізму експорту військових технологій, відкриває значні перспективи для вітчизняної військової промисловості.

При дослідженні міжнародного трансферу військових технологій, особливого значення набувають питання, що пов'язані із функціонуванням та удосконаленням організаційно-економічного механізму даної сфери економічних відносин. Слід зауважити, що організаційно-економічний механізм міжнародного трансферу військових технологій формується не

тільки під впливом теорії та практики міжнародних відносин щодо передачі технологій, а й враховує особливості міждержавного військового співробітництва. За таких умов, розгляд організаційно-економічного механізму трансферу військових технологій доцільно здійснювати як з урахуванням загальних тенденцій міжнародної передачі технологій, так і врахуванням специфіки військово-промислового сектору світової економіки.

На сьогоднішній день у вітчизняній науковій думці відсутній єдиний підхід до визначення категорійного змісту організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу військових технологій. Проте, вивчаючи питання, що пов'язані із функціонування організаційно-економічного механізму у різних сферах суспільних відносин, вітчизняні науковці, як правило, визначають його як інструмент управління, що являє собою сукупність управлінських елементів і способів їхньої організаційної, інформаційної, мотиваційної та правової підтримки, шляхом використання яких (з урахуванням особливостей сфери діяльності) забезпечується досягнення певної мети [10].

Таким чином, під “організаційно-економічним механізмом міжнародного трансферу військових технологій” ми вважаємо інструмент управління, який складається із певних структурно взаємопов'язаних елементів, реалізація яких дозволяє здійснювати передачу технологій на комерційній основі від однієї держави до іншої. Стає очевидним, що для розкриття внутрішнього змісту організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу військових технологій слід розглянути його структурні елементи.

Першим елементом організаційно-економічного механізму трансферу військових технологій є проведення маркетингового дослідження. Як показує досвід економічно розвинених держав, якість маркетингової діяльності з вивчення попиту і пропозиції, що існують на міжнародному ринку озброєння та військової техніки, створенню дієвої реклами і пошуку потенційних покупців технологій суттєво впливає на обсяг експорту військових технологій, а частка маркетингових витрат в середньому становить 20% від загальної вартості договірних відносин [11].

Наступним елементом організаційно-економічного механізму трансферу військових технологій є здійснення порівняння результатів маркетингового дослідження із наявними базами даних існуючих у державі військових технологій. Якщо основні результати маркетингового дослідження полягають у відображенні попиту на військові технології, що існує на міжнародному ринку ОБТ, то порівняння результатів маркетингового дослідження із наявними базами даних існуючих технологій фокусуються на формуванні державної пропозиції щодо експорту військових технологій.

Одним із найважливіших елементів організаційно-економічного механізму трансферу військових технологій є визначення доцільності трансферу конкретної військової технології. Даний елемент є неможливим без реалізації попередніх складових механізму. Шляхом проведення

спеціальних досліджень щодо економічної, наукової, військової доцільності експорту військових технологій, даний елемент дозволяє визначити ті військові технології, трансфер яких є найбільш доцільний.

Ще одним важливим елементом організаційно-економічного механізму трансферу військових технологій є проведення пошуку потенційних імпортерів. Особливістю міжнародного трансферу військових технологій є те, що на його географічну структуру значним чином впливають не тільки економічні, а й інші, зокрема політичні, чинники. Вищезазначене пояснюється тим, що за умов необхідності забезпечення достатнього рівня національної безпеки держави, експорт тої самої військової технології по різному впливає на економічну, зовнішньополітичну, науково-технічну та військову сферу безпеки держави, в залежності від країни-імпортера.

Особливою складовою організаційно-економічного механізму трансферу військових технологій є нормативно-правове забезпечення, яке регламентує даний вид економічних відносин, воно складається з елементів: 1) нормативно-правова база, яка визначена міжнародними правовими актами; 2) нормативно-правова база держави-експортера; 3) нормативно-правова база держави-імпортера.

Необхідність врахування особливостей вищезазначених складових пояснюється різним нормативно-правовим підходом до регулювання одних і тих же питань, що пов'язані із трансфером військових технологій. Так, наприклад, існують певні відмінності щодо патентування технологій у різних державах. На практиці система патентування, що діє у певній державі (експортері чи імпортері), часто блокує використання потенційно можливий трансфер технологій. Причому, слід зазначити, що національні системи патентування технологій мають тенденцію до посилення вимог щодо здійснення патентування.

Наступним елементом організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу технологій є, власне, передача (продаж) технологій. Передача (продаж) військових технологій відбувається в рамках договірних відносин, що виникли між експортером та імпортером. Даний елемент повинен враховувати всі особливості передачі, оплати, права та обов'язки сторін, тощо. Як ми уже зазначали, найпоширенішими способи комерційного трансферу військових технологій є передача технологій у чистому вигляді та експорт військової продукції із подальшим налагодженням виробництва такої продукції на території держави-імпортера. За таких умов, стає очевидним, що договірні відносини, які виникають між експортером та імпортером, повинні враховувати специфіку кожного виду міжнародного трансферу військових технологій.

Завершальним елементом організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу військових технологій є контроль за виконанням договірних відносин. Слід зазначити, що трансфер військових технологій може здійснюватись як на умовах використання імпортером технологій

тільки для забезпечення військово-технічних потреб власної армії, так і на умовах можливості здійснення державою-покупцем експорту продукції, що вироблена ним із використанням такої технології. Крім того, враховуючи значний обсяг тіншового сектору військово-промислової сфери світової економіки, контроль за виконанням сторонами договірних умов суттєво зменшує ризик незаконного потрапляння військової продукції на чорний ринок зброї. За таких умов, контроль за трансфером військових технологій здійснюють як експортери, так й імпортери військових технологій.

Схематично організаційно-економічний механізм трансферу військових технологій можна зобразити у такий спосіб (рис. 1.):

Отже, із схеми є очевидним, що елементи організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу військових технологій є взаємопов'язаними. Ефективність функціонування такого механізму залежить не тільки від ефективності функціонування його кожного елемента, а й від міри ефективності їхньої взаємодії.

Слід зазначити, що після розпаду Радянського Союзу підприємства військово-промислового сектору вітчизняної економіки уклали ряд успішних контрактів щодо експорту військових технологій. Проте, як зазначають фахівці, у випадку наявності чіткого механізму реалізації експортного потенціалу України у даній сфері економічних відносин обсяги експорту військових технологій протягом останніх років могли бути значно вищими[11]. За таких умов, одне із важливих завдань державної влади полягає саме у приведенні вітчизняного законодавства, що регламентує порядок експорту військових технологій, до алгоритму функціонування організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу військових технологій.

Висновок. Таким чином, проаналізувавши організаційно-економічний механізм трансферу військових технологій можемо зробити наступні висновки:

По-перше. На сьогоднішній день основними шляхами міжнародного комерційного трансферу військових технологій є укладання контракту щодо експорту технологій у чистому вигляді (експорт ліценції), та укладання контракту щодо експорту певної кількості готової продукції із подальшим налагодженням виробництва та, власне, виробництвом певної такої продукції на території держави імпортера із подальшою передачею технологічної документації. В той же час, слід зазначити, що у випадку неефективності державного організаційно-економічного механізму трансферу військових технологій, у такій державі посилюються тенденції щодо незаконної передачі таких технологій.

Рис. 1 Організаційно-економічний механізм міжнародного трансферу військових технологій*

*Джерело: розробка автора.

По-друге. Розглянувши досвід іноземних держав щодо міжнародного трансферу військових технологій, можемо зазначити про наявність тенденцій щодо збільшення обсягів такого трансферу. Крім того, варто зауважити, що ефективність державної політики щодо експорту військових технологій у значній мірі залежить від якості організаційно-економічного механізму, що забезпечує такий експорт.

По-третє. До основних елементів організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу військових елементів належать: маркетингові дослідження, бази даних існуючих у державі військових технологій, експорт яких є потенційно можливим, визначення доцільності здійснення експорту конкретних військових технологій, діяльність щодо пошуку потенційних покупців, порядок передачі технологій, нормативно-правова база, у межах якої відбувається трансфер технологій, контроль, якій здійснюють учасники трансферу за

дотриманням умов договірних відносин. Аналіз продемонстрував, що елементи організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу військових технологій є взаємопов'язаними, а якість функціонування такого механізму залежить не тільки від ефективності функціонування його кожного елемента, а й від міри ефективності їхньої взаємодії.

Подальші дослідження питань організаційно-економічного механізму міжнародного трансферу військових технологій повинні бути присвячені детальному аналізу його структурних елементів та пошуку шляхів підвищення ефективності їхньої взаємодії.

Список використаних джерел

1. Дідківський М. І. Міжнародний трансфер технологій: навч. посіб. / М. І. Дідківський. – К. : Знання, 2011. – 365 с.
2. Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів, (Дніпропетровськ, 15–16 бер. 2013 р.) / М-во осв. і н., мол. та спор., Дніпр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. – Дніпр. : Біла К. О., 2013. – 93 с.
3. Проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю в умовах світових інтеграційних процесів : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, (Львів, 28 бер. 2012 р.) / Льв. ком. ак. – Львів : Льв. ком. ак., 2012. – 192 с.
4. Николаев Л. Г. / Военный паритет. СССР-США : гонка технологий, 1945-1991 гг. – Якутск : Якутия, 2005. – 272 с.
5. Бадрак В. В. Экспорт XXI: ставки на технологии / В. В. Бадрак // Дзеркало тижня. 2003. – №2. – С. 8-13.
6. Жэньминь Ж. Строгий контроль над экспортом высоких технологий США никому не выгоден [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://russian.people.com.cn/31518/7376813.html>.
7. Нургалеев А. Борьба за победу в тендере ММРСА продолжается [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aviaport.ru/news/2011/02/17/211117.html>.
8. Рябов К. Два «достижения» тендера ММРСА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://topwar.ru/27706-dva-dostizheniya-tendera-mmrsa.html>.
9. Бадрак В. В. Украина на мировом рынке озброєнь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/cacds/ukr1.1.htm>.
10. Соколова А. Організаційно-економічний механізм функціонування кооперативів в Україні / А. Соколова // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2009. – № 2. С. 88–96.
11. Бадрак В. В. Украина может зарабатывать на экспорте технологий 100 млн. дол. США. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.instrumentmaster.ru/articles/Ukraine_mozet_zarabatyvat_na.html.

Щеглюк Б.П.

**Организационно-экономический механизм
международного трансфера военных технологий**

Рассмотрены способы международного обмена технологиями, распространенные пути и тенденции международного трансфера военных технологий, проанализирована взаимосвязь структурных элементов организационно - экономического механизма международного трансфера военных технологий.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, международный рынок вооружения и военной техники, военные технологии, экспортные перспективы, экономическая целесообразность экспорта военных технологий.

Shchehlyuk B.P.

**Organizational-economic mechanism of international transfer
of military technology**

The methods of international technology transfer , the most common ways of international transfer of military technology , trends, international transfer of military technology , analyzes the relationship of the structural elements of the organizational- economic mechanism of international transfer of military technology.

Keywords : organizational and economic mechanism, the international market of armaments and military equipment , military technology, export prospects, the economic feasibility of exports of military technology.